

Speech van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, mevr. Ross-Van Dorp op 15 mei 2004 om 11.40 uur bij de opening van 'het Jaar van het Gezin' in Madurodam.

Dames en heren,

U hebt mij hier vandaag uitgenodigd om iets te vertellen over het gezinsbeleid van dit kabinet. Als staatssecretaris van VWS ben ik verantwoordelijk voor een belangrijk deel van dit beleid. Op veel kleinere schaal – thuis dus – houd ik me ook bezig met gezinsbeleid. Mijn man en ik voeden namelijk samen drie dochters op. We vormen een druk gezin. Het gaat niet altijd even gemakkelijk. Niet voor niets zeggen ze dat kinderen opvoeden moeilijker is dan een functie als manager. Dat geldt misschien ook wel voor het staatssecretarisschap. Maar het lukt.

Men noemt ons wel geëmancipeerd, want mijn man werkt parttime en hij neemt het grootste deel van de zorg voor de kinderen en het huishouden op zich. Dat is nog steeds zeldzaam in Nederland, dat de man meer voor de kinderen zorgt dan de vrouw. In steeds meer gezinnen werkt één van de ouders fulltime en de ander parttime. Maar het is toch vaak de moeder die parttime werkt.

Hoe ouders dit soort dingen in hun gezin regelen, maakt mij als staatssecretaris niet uit. Al vind ik het wel goed dat beide ouders werken. Maar daarover later meer.

Het belangrijkste vind ik dat het goed gaat in een gezin. Het gezin is dé plek waar een mens zich ontwikkelt. Een goede en veilige thuisbasis in de jeugd is een voorwaarde voor een evenwichtige ontwikkeling tot volwassene. En dat gaat alleen in een gezin dat is toegerust om kinderen goed op te voeden en te verzorgen. Dat heeft volgens mij de meeste kans van slagen in een gezin waar twee ouders met hun kinderen samenleven.

Gelukkig is het nog steeds zo dat verreweg de meeste kinderen opgroeien in een gezin met twee ouders.

Toch neemt het aantal kinderen dat met een scheiding te maken krijgt, nog steeds toe. In 1998 waren dat er 29.000 en drie jaar later al 36.000.

Bij een scheiding vind ik dat het de verantwoordelijkheid van de ouders is om het belang van het kind zo veel mogelijk voorop te stellen. Dit kabinet is aan het onderzoeken wat we kunnen doen om ervoor te zorgen dat ouders de zorg voor kinderen beter onderling kunnen regelen bij een scheiding.

Ik zie ook dat er steeds meer ouders komen met opvoedingsvragen. Via internetsites zoeken zij antwoord. Ook de cursussen van consultatiebureaus' s zijn goed bezet. Er is echter ook een toenemend aantal gezinnen dat die wegen niet weet te vinden. Dat vind ik zorgelijk.

Gelukkig gaat het in de meeste gezinnen goed. Maar volgens schattingen komen jaarlijks honderdduizenden kinderen in de knel. Huiselijk geweld, kindermishandeling, verwaarlozing. Dit soort dingen stoort kinderen ernstig in hun ontwikkeling.

Zij krijgen er psychosociale problemen en gedragsproblemen door. Slecht functionerende gezinnen leiden dan ook tot veel maatschappelijke problemen, ook op langere termijn. Je zou kunnen zeggen dat de kwaliteit van de samenleving afgemeten kan worden aan hoe goed kinderen opgroeien en opgevoed worden.

Ik wil in mijn beleid, gericht op die risicogezinnen, het kind centraal stellen. Het belang van het kind speelt wat mij betreft een grotere rol dan de keuzevrijheid van de ouders. Als ouders tekortschieten in de opvoeding, moet de overheid ingrijpen. Als het niet goed gaat, zullen we ouders eerst aanspreken op hun gedrag en motiveren tot het accepteren van hulp. Lukt dat niet, dan gaan we aandringen en tot slot zelfs opdringen.

Verder is het belangrijk dat problemen zo vroeg mogelijk aangepakt worden. Natuurlijk is het in de eerste plaats aan ouders om aan de bel te trekken.

Maar doen ze dat niet, dan is het goed dat anderen zo alert zijn om dat wel te doen.

Zo kunnen consultatiebureaus en scholen een belangrijke rol spelen. Mensen die daar werken zien kinderen vaak en kunnen daardoor het beste vroegtijdig problemen signaleren.

Maar uiteraard is voorkomen altijd beter dan genezen. Daarom is het gezinsbeleid van dit kabinet ook bedoeld om de voorwaarden te scheppen zodat gezinnen goed kunnen functioneren. It takes a village to raise a child, is een bekend gezegde.

We willen ouders zo veel mogelijk in staat stellen hun kinderen goed op te voeden. En al is opvoeden in de eerste plaats een zaak van de ouders, het wordt ook steeds meer een zaak van anderen. Zeker nu vaker beide ouders werken. Ik wil de verschillende werelden bijeenbrengen waarin het kind leeft. Door buurt, school, opvang en sport meer op elkaar aan te laten sluiten. Maar ook door meer contact te bevorderen tussen ouders en de andere mensen die met hun kind te maken krijgen.

We steken bijvoorbeeld subsidie in een nieuwe regeling die stimuleert dat organisaties in de buurt en op het gebied van onderwijs en sport meer samenwerken. Vooral gericht op risicjongeren, die daardoor gemakkelijker aansluiting vinden bij de rest van de samenleving.

Opvoedingsondersteuning is een ander belangrijk punt. Ik noemde het eerder al even. Ik ga daar extra geld voor uit trekken. Ik vergeleek de opvoedingstaak net al met een managersfunctie. Zoals u weet zijn managers meestal voor hun werk klaargestoomd met een flink aantal cursussen. Gelukkig is dat voor het opvoeden vaak helemaal niet nodig. Maar soms wel. En dan beter vroegtijdig opvoedingsondersteuning bieden dan later actief ingrijpen met de inzet van zware en dure hulp. Ook hier geldt dat ouders in eerste instantie zelf om opvoedingsondersteuning moeten vragen. Maar vrijblijvend is het niet. Als er een risicosituatie ontstaat, gaan we ook deze vorm van hulp aan ouders opdringen als we denken dat de kinderen anders in de knel komen.

Samen met mijn collega Donner hebben we voor intensieve opvoed- en gezinsondersteuning een bedrag van € 3,4 miljoen in 2004, oplopend tot € 15 miljoen vanaf 2007, beschikbaar. We willen daarmee problemen vroegsignaleren: de huisarts of het consultatiebureau zien al snel waar het misgaat bij heel jonge kinderen. Politie en school hebben in de gaten wanneer kinderen op het slechte pad dreigen te raken en door de ouders er op tijd bij te halen kan erger worden voorkomen. Een dergelijk intensieve aanpak moet werken. In de notitie over het gezinsbeleid zal ik dit nader uitwerken.

Inkomen tot slot is ook een belangrijk punt. Om kinderen op te voeden en te verzorgen is geld nodig. Ik bemoei me niet graag met de manier waarop gezinnen dit regelen. Maar het standpunt van dit kabinet is wel, ik zei het al, dat het de voorkeur verdient als beide ouders werken.

Want Nederland dreigt achterop te raken in Europa voor wat betreft de aanwezige arbeidscapaciteit.

En als vrouwen zich terugtrekken van de arbeidsmarkt, slaagt maar 40% van de lager opgeleiden en 60% van de hoger opgeleiden erin weer aan de slag te komen. En dan is het nog erg moeilijk om op hetzelfde functieniveau terug te komen. In economische termen is dat verlies van menselijk kapitaal.

Maar er zijn ook steeds meer geluiden dat het goed is voor de kinderen en voor het gezin als ouders zowel de zorg voor hun kinderen als de zorg voor het inkomen delen. En tot slot is het ook belangrijk dat vrouwen blijven werken, omdat zij dan na een eventuele scheiding economische zelfstandig kunnen blijven.

Als het gaat om de verdeling van werk en zorg in gezinnen, gaan we als overheid uiteraard niet direct actief ingrijpen. Maar we kunnen wel voorwaarden scheppen. Natuurlijk is het dan belangrijk dat het gemakkelijker is om werk en zorg te kunnen combineren. Dan hebben we het niet over betaalbare en toegankelijke kinderopvang. Maar er zijn ook andere mogelijkheden. Zoals u waarschijnlijk weet, zijn wij bijvoorbeeld in overleg met de sociale partners over de levensloopregeling, waarbij mensen onder meer voor onbetaald verlof kunnen sparen.

En dan hoop ik stiekem dat we met dit soort regelingen ook mensen in staat te stellen een kindje te krijgen, die dat wel graag zouden willen, maar het niet aandurven. Want veel vrouwen krijgen geen kinderen. Van de vrouwen die in 1965 zijn geboren, heeft 20% geen kinderen. Bij de hoger opgeleide is zelfs 30% kinderloos. En voor een deel van hen geldt dat de combinatie tussen werk en zorg afschrikt. Het onderzoeksrapport Kiezen voor ouderschap, dat minister De Geus naar de Tweede Kamer heeft gestuurd, sluit hier ook op aan. Daaruit blijkt dat de gemiddelde leeftijd waarop vrouwen hun eerste kind krijgen 29 is. En voor hoog opgeleide vrouwen is dat zelfs 32! Nergens ter wereld is die leeftijd zo hoog.

Ik weet uit eigen ervaring dat die combinatie inderdaad zwaar kan zijn. Maar ik vind het erg jammer als dat de reden is dat mensen er voor kiezen geen kinderen te krijgen.

Dames en heren, ik kom tot een afsluiting. Het kabinet vindt het van groot belang dat gezinnen goed functioneren. Zelfs zo belangrijk dat we - ondanks dat we elk dubbeltje omdraaien - toch geld hebben vrijgemaakt voor nieuwe regelingen, zoals opvoedingsondersteuning. Ik hoop dat het ook u duidelijk is wat we hier uiteindelijk mee willen bereiken: gezinnen in staat stellen hun kernfuncties goed te vervullen. En die kernfuncties zijn het opvoeden en verzorgen van kinderen. Het belang van het kind moet dus voorop staan.

Ik ben benieuwd naar de uitkomsten van de discussies die u vandaag en tijdens andere bijeenkomst in het kader van het Jaar van het Gezin gaat voeren. Ik houd in ieder geval mijn ogen en oren open voor nieuwe ideeën op dit gebied.